

עין משפט נר מצוה

- ג א מיי פֿיג מהלסט ערפֿן הלסע יז:
- ד ב מיי פֿי" מהלסט שגנט הלסע יז:
- ה ג מיי פֿי"ה מהלסט מוסקיס כפרה הלסע ט:
- ו ד מיי פֿי"ד מהלסט עדות הלסע ט עוש"ע ח"מ סי' גג סעיף יג:
- ז ה מיי שס טור וע"ע ח"מ סימן לה סעיף יג:

תורה אור השלם

1. ואם מך הוא מערפך ווהעמידו לפני הבקר ווהעריך אתו וזבחו על פי אשר תשיג יד הגור יגריכנו הבקר:

יקרא כז ח

2. ואם לך הוא ואין ידו משנת ולקח כבש אחד אמש לתנופה לכפר עליו וישחור טלת אחד בלול בשמן למנוח ולג שמן:

יקרא יד כא

3. זאת תורת אשר ידו בנגד צרעת אשר לא תשיג ידו יקרא יד לב בטרקתו:

4. וגפש כי תחטא וישבעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד וגשאו:

יקרא יז א

✠

שינויי נוסחאות

אל קמ"ל כדתיא לפי (ש"ס), [ג] מיבא אמר נתקן (ש"ס), [ג] אולנין הכא גמרי נידול בחר חיובא דגברא קמ"ל (ש"ס), [ז] ג' קמ"ל: [ז] ח' בחר חיובא דגברא אולנין, [ט] וישעיה או עשיר (ש"ס), [י] אומר אפילו עני (ש"ס), [י] ירמא וסביתו ר' ח' (ש"ס), [ק] טהרי ודרי ידו משנת עשיר (ש"ס), [ק] תשיג יד הגורר ר' יהודה (ש"ס), [ק] סבר דבר גורס (ש"ס), [ק] מעכבא אלמא דוכין מעכבין וי"ל דאע"ג דהטאת ועולה מעכבא ודאי לא מעכיר כי אם אשם דהא ודלי ונסית וי"ל מקומה לעילן (ש"ס), [קל] תלשם ועשה, [קמ] על מיד ואל (ש"ס), [קנ] בקרבן (ש"ס), [קנ] י"ל אלל אללא אשם שהי' (ש"ס), [קנ] אבא מפני שאשם אין ט', [קנ] תמלוע שיהי מוין על הכסות (ש"ס), [קנ] כפסורי כך עשה, [קס] על מיד ואל (ש"ס), [קס] בקרבן (ש"ס), [קס] י"ל אלל אללא אשם שהי' הכעיסו ודעני ענין למע לו כ"י, [קס] כשס פ"י ועיין בדף יח. חס' ד"ה לא לריבא מ"ש כשס כש"י [קס] בערפין אבא מערפין הכסן ענינו (ש"ס), [קס] כלס וי"מ דקאי (ש"ס).

שיטה מקובצת

ת"א **אם דל** הוא. גיב הקשה ה'י' אלחנן ודבשמעתא בתרייתא דכריותות (ש"ס). דריש מהאי (קרא) דרשא אתריתא, דריש התם ואם דל הוא ואין ידו משנת מצורע עשיר דהביא קרבן עני הוא דלא יביא אבל טטמא וכו', וכןסא דריש מוכתיב [ואם דל הוא] כשהוא דל דוקא מביא קרבן דלות ולא עשיר מביא קרבן דלות, וי"ל דשקולין הן ויבואו שניהם. תוספי הרא"ש ד"ל:

יז:

לפ"י שפצינו בערבין. תימה בלאו [ט] הני טעמא דמצינו בערבין הל"ל גבי מלורע דעני שאמר קרבן מלורע עלי נותן ערך עני מריצוא לאין ידו משגת לרצות את הגורר כדדריש לעיל ויש לומר דמכל מקום אי לא אשכחן בערבין כה"ג לא הוה לן למידרש עני שהעריך את העשיר מריצוא דקרא אס אין ידו משגת: **הבא** גמי בחר חיובא דגברא [אולנין] קמ"ל^א. והקשה רבינו אלחנן כיוון דלמתי" נמי אליבא דרבי מלורע עני שמדירו עשיר אולנין בחר חיובא דגברא אי לאו מיעוטא דקרא אס כן בערבין נמי נימא כן דלס אמר עני ערבי עלי ושמע עשיר ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עני כיון דאין ללו מקרא למעט דלא אולנין בחר חיובא דגברא התם ומירך רבינו אלחנן דשאני גבי מלורע דלית לן למימר דלולנין בחר חיובא דגברא אי לאו קרא דממעט ליה כיון שאינו נודר אלא קרבן המלורע דוקא אלא גבי ערבין דלמר העשיר מה שאמר זה העני עלי פשיטא (דלא) אולנין בחר חיובא דגברא שרי אס לא היה העני חייב כלום אלא שאמר העשיר ערך פלוני עלי היה נותן ערך עשיר וכל שכן אס נמחייב [ו] (קרבן) אין לנו לגרעו לעשיר ליתן ערך עני:

רבי יהודה סבר דבר המכשירו

ומאי ניהו אשם. וז"ת האמר

לקמן פ'י האומר משקלי עלי (דף כא).

[יח] (וצפרק שלישי דגורר) [יח] (דף יט) כשס שחטאתו ואשמו מעכבת כך עולמו מעכבת [כ] חטאת ועולה הא לא מכשיר כי אם אשם וי"ל דהא ודאי כולוה מעכבי ללכול נקדשים דהא בטחאת שייכא ציה כפרה יותר מלשם דלא [כג] שהרי אשם אין כל עיקרו אלא להכשיר את המלורע [כג] שהוא מוין עליו [ועלן] הצהונות מרס האשס לכך קרי ליה דצר המכשירו: **אבל** בקרבנות [בז'] פת. אין לפרש לא בערבין אס מעריכו הכסן כשהוא עני ימתין עד שימות אציו שהיה עשיר ויתן ערך עשיר דהא אמר במוספתא דערבין עני שהעריך עממו אין אומרים ד[ו] יעשה מלאכה ויציא ערך עשיר אלא מוטב שיציא ערך עני [ס] ואל יציא ערך עשיר לאחר זמן אלמא משמע שאין ממתינין אלא הכי פירושו אפילו מת אציו שהיה גוסס כדמוקי לה בגמ' [טז] דקרבן מלורע אס היה אציו גוסס בשעת הבאת חטאת וקודם שהספיק להציא קרבנות מת אציו אין להקדש בזה כלום [ס] [אלל בערבין [סז] אינו כן] כיון שלא מעריכו הכסן ענינו למע סלע ועד לא גמר למע סלע מת אציו והעשיר נותן ערך עשיר אך קשה מהי האי דפריך בגמ' פשיטא והא הרבה אמא לאשמועינן שאס מת אציו קודם שהספיק להציא קרבנותיו והעשיר אין להקדש בזה כלום [טז] ויש לומר דקאי אמילתיה דרבי יהודה דלמר עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר אלל בקרבנות מת אציו כגון שהיה גוסס כדמוקי ליה כגון שהיה מתחלה עשיר והעני ועמה קרוב הוא להיות עשיר מירושת אציו

תורה זו של דלות ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך: **דצר המכשיר**. דלתי משמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יחא לו מרת עניות וטהרה זהו אשם המכשירו לצא במקדש ולאכול נקדשים שמדס האשס הוא נותן על צהונות ומנוך אונים: כפרין גורמין לו טהרה שכל זמן שאינו מציא כפרין אינו יכול לגלל: **לרבי כדאיו ליש כו'**. כדדרשין לעיל: סומא פסול לעדות דבעינן או ראה [ויקרא ה:]: **ואח"כ** **גב' עשיר והעני אשר פשיג יד הגורר**. דמשמע בחר שעת נדר אולנין: **שהציא קרבנותיו**. קלט קרבנותיו: **הכל הולך אחר חטאת**. אס היה חטאת בזהמה צעשירות מציא נמי עולת בזהמה ואס הביא חטאת העוף צעניות אע"פ שהעשיר מציא נמי עולה צעניות: **נפשיה לפורין**. שמי לפורין חיות שהוא מציא ללורך הזזה קודם תגלחת אס בשעה שהזו עליו הוי עני מציא צעניות קרבנותיו ואס בזהמה שעה היה עשיר מציא כל קרבנותיו צעשירות: **מקרא אחד דרשו**. דגזירת הכתוב היא: **דצר המכפר**. דהכי כתיב במלורע עני (ויקרא יד) וכפר [טז] עליו הסהן וסמקין ליה האי קרא דזאת תורת אשר צו נגע זכרתי וגו' דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יחא לו מרת

תורה זו של דלות ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך: **דצר המכשיר**. דלתי משמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יחא לו מרת עניות וטהרה זהו אשם המכשירו לצא במקדש ולאכול נקדשים שמדס האשס הוא נותן על צהונות ומנוך אונים: כפרין גורמין לו טהרה שכל זמן שאינו מציא כפרין אינו יכול לגלל: **לרבי כדאיו ליש כו'**. כדדרשין לעיל: סומא פסול לעדות דבעינן או ראה [ויקרא ה:]: **ואח"כ**

השג יד פרק רביעי ערכין

ומשני **הא אמלורע עני ומדירו עני וחדא למעוטי מלורע עשיר ומדירו עני**. כלומר ודאי חדא מהנך מילי דמתני' דהיינו הך דקמתי אס היה מלורע עני מציא קרבן עני ודאי במדירו עני קמייירי וכדלוקימנא [ע"ה] ומאריך מילתא נפקא לן דבקרבנות אינו כן דקמתי אס היה מלורע עשיר מציא קרבן עשיר ואע"ג דמדירו עני והיינו למעוטי מדיר מדין ערבין דלא אולנין בחר נודר: **ס"ד אמניא כו'**. כלומר ואליטריך לאשמועינן אלל בקרבנות אינו כן לאשמועינן דהיכא דמלורע עשיר ומדירו עני מציא קרבן עשיר דסד"א הוואל ואיתרבי נודר מואין ידו משגת ^א דחסרחתמנא עליה כי הוי איהו עני ומלורע עני אחרבי נמי אפילו היכא דמלורע עשיר הוואל והוא עני קמ"ל. לי נראה ועיקר דה"ג אס כן מאי אלל בקרבנות אינו כן אחרא אלמלורע עשיר ומדירו עני [ל] סד"א כו' ואני שמעמיה כמות שהיא כחוצה כספרים ופירושה כמו שפירשמהי ואין [יז] כן שיטת הש"ס: **יכול אף זה**. עני שאמר קרבן מלורע עשיר זה עלי: **אס דל הוא**. חס רחמנא עליה ולא על מדירו: **ולרבי דלמר אף בערבין קן**. דאי הוי עשיר מחייב ערך ואמר עני מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר אלמא בחר חיובא דגברא דנערך אולנין היכא דהוא חייב [יז] כלום דומיא דמלורע והא דמלורע עשיר ומדירו עני לא דעברין אולנין בחר נודר במלורע נמי אולנין בחר נודר אלל לרבי אלטריך להכי: **בתנ"י** **היה עני והעשיר**. קודם נתינה או עשיר והעני קודם נתינה נותן ערך עשיר: **אלל בקרבנות אינו כן**. שאס היה מלורע עשיר והעני או עני והעשיר הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו כדלמר בצרייתא בגמ' מלורע שהציא קרבנותיו כו' טעמא דליקבע יד צוקא למר כדלית ליה ולמר כדלית ליה אלל מדצרי כולן גלמד דבחר הבאת קרבנותיו אולנין: **אפי' מס אציו כו'**. אלערכין קאי ומלתא בצפיי צעניות היא. אפי' מת אציו של מעריך זה בשעה שהסכן מעריכו והניח לו ריצוא מנה או ספייתכו כו'. וצגמ' ^א מפרש לה:

גב' עשיר והעני אשר פשיג יד הגורר. דמשמע בחר שעת נדר אולנין: **שהציא קרבנותיו**. קלט קרבנותיו: **הכל הולך אחר חטאת**. אס היה חטאת בזהמה צעשירות מציא נמי עולת בזהמה ואס הביא חטאת העוף צעניות אע"פ שהעשיר מציא נמי עולה צעניות: **נפשיה לפורין**. שמי לפורין חיות שהוא מציא ללורך הזזה קודם תגלחת אס בשעה שהזו עליו הוי עני מציא צעניות קרבנותיו ואס בזהמה שעה היה עשיר מציא כל קרבנותיו צעשירות: **מקרא אחד דרשו**. דגזירת הכתוב היא: **דצר המכפר**. דהכי כתיב במלורע עני (ויקרא יד) וכפר [טז] עליו הסהן וסמקין ליה האי קרא דזאת תורת אשר צו נגע זכרתי וגו' דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יחא לו מרת

גב' עשיר והעני אשר פשיג יד הגורר. דמשמע בחר שעת נדר אולנין: **שהציא קרבנותיו**. קלט קרבנותיו: **הכל הולך אחר חטאת**. אס היה חטאת בזהמה צעשירות מציא נמי עולת בזהמה ואס הביא חטאת העוף צעניות אע"פ שהעשיר מציא נמי עולה צעניות: **נפשיה לפורין**. שמי לפורין חיות שהוא מציא ללורך הזזה קודם תגלחת אס בשעה שהזו עליו הוי עני מציא צעניות קרבנותיו ואס בזהמה שעה היה עשיר מציא כל קרבנותיו צעשירות: **מקרא אחד דרשו**. דגזירת הכתוב היא: **דצר המכפר**. דהכי כתיב במלורע עני (ויקרא יד) וכפר [טז] עליו הסהן וסמקין ליה האי קרא דזאת תורת אשר צו נגע זכרתי וגו' דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יחא לו מרת

מדיר: [ו] **ואפי' אומר אני אף בערבין כן**. דומיא דהרי שאמר קרבנו [של מצורע זה עליו] דאולנין בחר מצורע הכי נמי אמר ר' בערבין הרי שאמר [אחד] ערכי עלי ושמע זה ואמר מה שהעריך זה [על עצמו] עלי אני אתן כשכילוי אם היה נודר עשיר צריך ליתן ערך עשיר ואע"פ שהמדיר הוא עני אלמא אולנין נמי בערבין בחר השג יד דנידר לטעמא דרבי: הא מצורע עשיר ומדירו עני לא צריך קרא הוא למעוטי שהרי ממתני' למדנו דאולנין בחר חיובא דגברא דנידר: אלא הוא **לרבי למקוטי מאי למקוטי מפורע עני ומדירו עשיר**. דאולנין בחר מדירו ומייתי בעשירות דהא כתיב הוא דעלית [דירידה] חס רחמנא ולא אמריו: **סד"א חוואל ואמר רבי בחר חיובא דגברא אולנין**. היכא דנידר בר חיובא כגון עשיר שאמר ערכי עלי דהנידר בר חיובא הוא [אולנין בחר נידר]: **הבא גמ**. כיון דמצורע בר חיובא הוא ליליח בתריה והרי הוא עני ולייתי מדירו בדלות: **קמ"ל הוא**. הוא דמייתי בדלות אבל אי מדירו הוא עשיר מייתי בעשירות דכתיב כאשר תשיג יד הגורר והרי הוא משיג: **בתנ"י** **זה עני** [בשעה שהעריך ולא הספיק ליתן עד שהעשיר או עשיר והעני נותן ערך עשיר]. בגמ' מפרש[ל] טטמא וטעמא דר' יהודה [נמן]: **אשר תשיג ידו**. משמע דבחר נתינת יד אולנין [ולא בשעת נדר והשתא הוי עשיר]: **על פי אשר תשיג יד הגורר**. משמע בחר פה אולנין היינו בשעת הגור: **עד שיהא במכותו [מתחלתו ועד סופו]** אבל אם העשיר בייתם נותן ערך עשיר: **ואם דל הוא דכתיב במצורע: שהביא קרבנותיו**. אחד מקרבנותיו כשהיה עני והעשיר קודם שהביא האחרים: [או הביא אחר כשהוא עשיר והעני הכל הולך אחר חטאת]. שאם הביא חטאת העוף בדלות אפי"ג דהעשיר מייתי נמי עולת העוף בדלות או אם הביא חטאת בהמה בעשירות אפי"ג דשוב העשיר יביא השאר ברלות אלא דלא אמרין עד שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו: **הא איתמר עלה**. דמשום הכי פליגי בהא דמקרא אחד דרשו כו': **דבר המכפר**. על חטא והיינו חטאת דאמרין לעיל בעון שבעה בדרים נגעים באין וחטאת מכפרת היינו טהרות והכל הולך אחרינו: **דבר המכשיר**. בקדשים ולהחזיר לאכול[ג] היינו אשם: **תגורם לו בטהרה ומאי**. ניהו צפריין. דכתיב ולקח למטהר וגו': **ואלא** הוואל דלא דרשין [ואם דל הוא] עד שיהא ברלות מתחלתו ועד סופו: **[ואלא]** **הוא**. דאם דל הוא במצורע למע לי: **לרבי כדאית לית**. כדאמרין לעיל לרבי למעוטי מצורע עני ומדירו עשיר ולרבין למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני: **אלא מפתה**. לרבי יהודה דריש ואם כן הוא עד שיהא במכותו כו' חבי גמי כו': [וחוץ עה]. עד שיהא כשר: **שפוי**. כן דעת:

מסורת הש"ס

(א) [כ"מ קיד, ג] דהע ע. נגעים פריד משנה י"א כרימות ט, ג (א) [כרימות ט, ד] דהע ע. נגעים פריד מ"ה כרימות ט, ג: כ"ב קמת. ע"ה, [ויקרא יז, א] [לקמן יח].

מוסף רש"י

עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו. שאס העריך עממו עני והעשיר קודם שהעריכו סא, אינו נידון כהשגת יד אלל טמן ערך עשיר [ב"מ קיד]. מצורע שהביא קרבנותיו. אחד מקרבנותיו, עני והעשיר. עד שלא הספיק להציא את טלו [דח ע.]. הכל הולך אחר חטאת. אס הציא חטאת בדלות מקריב נמי עולמו בדלות, ואס בעשירות מקריב נמי עולה בעשירות (ש"ס). **אחר אשם**. אס כסהקריב אשמו היה עשיר יקריב את האחרים בעשירות (ש"ס). **אחר צפריים**. שמי כפרים חיות טהורות שהיה כהן מטהר כהס את המלרע שבעה ימים קודם תגלחתו, ולא קרבן הן וסוות בעשיר ובעני ואס בזהמה שעה היה עשיר מציא כל קרבנותיו בעשירות (ש"ס). **אשר לא תשיג ידו** בטהרה. בשעת טהרתו, יציא בעניות אע"פ שהעשיר (כריתות ט). **דבר המכפר**. האו טהרתו דבר המכפר חטאו, דמל' ג' דברים נגעים בלון (ש"ס). **דבר המכשיר**. אשס שמדמו נותקין על כסותיו מכשירו נקדשים (ש"ס). **הגורם לו טהרה**. לפרין גורמין לו חטאת טהרה, שמדס הלפור מוין עליו (כריתות ט). ובעשה חתנו. ונעשה פסול דעולמו כרך דלמתינן כנסהקריב (פז): **בפרק זה נזכר [והש"ס ב"ב עכבא]**. ונתחדשו. מתמת מול, היינו נמי נשפטו, דמרס דומיא דשופט, א"י נשפטת מתמת מולי וטהרה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם, ולאש נכאש צעני עקרי, דלי נשפטת מיירי פשיטא כיון דלתי יכול להעד כפיו אין עדותו עדות אלא הוי ליה למתניהם כהדי הך שיעולין להעיד אלל כשפסולין מתמת דבר אחר, ויאי לאו פסול עדות אית ציה אלל שאין צו כח להעיד (ש"ס). **פתחה**. עיניו פקוחות שהאס יפס (ש"ס). **שפוי**. מלס (ש"ס).

רבינו גרשום

לעולם בקרבנות אולנין בחר נידר דהיינו מצורע וחדא **אמצורע עני** וכו' תרתי מעוטי כתיבי בקרא הוא ואין ידו משנת חד אתר מצורע עני ומדירו עני דמייתי מדירו בדלות כדאמרין ואין ידו משנת לרבות את הגורר ואכתי מהכא לא ליפנין אבל בקרבנות אינו כן דכיוין דמדירו נמי עני הוא אף על גב דמייתי בדלות אלא דיעניין אי אולנין בחר נידר או בחר מדיר אלא מהכא ליפנין דבקרבנות אינו כן [וחדא] דכתיב ואם דל הוא הוא המצורע מייתי בדלות למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני דהמדיר לא מייתי בדלות אלא בעשירות והיינו אבל בקרבנות אינו כן אלא תלינן השג יד בנידר במצורע. דסד"א הוואל ואיתרבי מדיר לקרבן מצורע עני מואין ידו משנת [לאייתויי בדלות הגורר] איתרבי נמי השתא ואע"ג דהמצורע הוא עשיר הוואל והמדיר הוא עני דלייתו [נמן] בדלות קמ"ל הוא דבדלות דמצורע תלינן כדתיא לפי שמצינו כו': [ויכול אף זה כן, נמי שאמר קרבנו של מצורע עשיר זה עלי והוא עני שיבא בדלות ת"ל **אם דל הוא** למעוטי

^[1] נראה דל"ל ומפרש בגמלא טעמא דמ"ק וטעמא דר"י נמ, צו כ"י: [ולחזור לאלהא